

УДК 2-7 (477)

Лідія ПОТАПОВА,
ВДНЗ України «Буковинський державний
медичний університет»,
Чернівці (Україна)

Lidia POTAPOVA,
Higher State Educational Establishment of
Ukraine «Bukovinian State Medical
University»,
Chernivtsi (Ukraine),
society@bsmu.edu.ua

РЕЛІГІЙНО-ЦЕРКОВНА МЕРЕЖА
УКРАЇНИ: КОМПАРАТИВНИЙ
АНАЛІЗ

THE RELIGIOUS AND CHURCH
STRUCTURE OF UKRAINE:
COMPARATIVE ANALYSIS

Ключевые слова: *религиозная сеть, духовные потребности, свобода совести, конституционные гарантии, церковь, религиозные организации, государственно-церковные отношения, религиозное пространство.*

Потапова Лидия. *Религиозно-церковная структура Украины: сравнительный анализ.*

В статье анализируется религиозно-церковная сеть Украины в ее институциональных измерениях, определяются основные тенденции изменений в ней за последние десять лет. Предлагаются прогнозы и рекомендации по дальнейшему развитию религиозной среды.

Трансформаційні зміни, які відбуваються в Україні за роки незалежності, створили широкі можливості для розвитку релігійної мережі, а відповідно і для задоволення духовних потреб населення.

Законодавче закріплення і забезпечення конституційних гарантій для практичної реалізації свободи совісті та переконань громадян сприяли кардинальним змінам у релігійному просторі країни як у кількісному, так і якісному вимірах.

Великі можливості для розвитку матеріальної бази Церков – основи репродукції релігійності, надала концептуально нова державно-конфесійна політика України, яка будується на трьох засадничих принципах:

1) свобода совісті, з одного боку, має правову базу, з іншого боку – є визначальною домінантою духовної суверенності особи;

2) держава створила юридичні гарантії свободи совісті, демократичні умови світоглядного самовизначення і самореалізації українських громадян;

3) визнано невід’ємне право людини на свободу світоглядного вибору, форм пізнання істини, суті трансцендентального, шляхів єднання з Абсолютом. Такий підхід виключає можливість втручання держави у релігійну сферу, перешкоджає їй застосовувати владні повноваження для подолання неприйнятних для неї, з

тих чи інших міркувань, віросповідань, встановлювати для них юридичні обмеження¹.

Забезпечення правових гарантій інститування релігійних організацій та задоволення духовних потреб українських громадян ґрунтується на основних положеннях Загальної декларації прав людини, Європейської конвенції про захист прав і основних свобод людини, документах ОБСЄ, Парламентської Асамблеї Ради Європи, тощо

Процес демократизації українського суспільства актуалізує питання формування такої державної політики, яка б створила широкі можливості для задоволення духовних потреб особи, її світоглядно-конфесійних переконань.

Саме тому для українського суспільства необхідним є розвиток такої моделі державно-церковних відносин, при якій би держава і церква визнавалися рівноправними суб’єктами державно-конфесійних стосунків, кожен з яких би діяв у сфері своєї компетенції (релігійні організації діють у правовому полі держави, а держава не втручається в канонічно визначені справи церкви)².

У цьому контексті метою нашого дослідження постає компаративний аналіз релігійної мережі України за останні десять років та основні тенденції змін у релігійному просторі.

До основних завдань роботи відносимо:

1. Аналіз трансформацій релігійної мережі в її кількісних показниках.

2. Дослідження позитивних змін щодо можливостей задоволення духовних потреб і світоглядних переконань громадян.

3. Визначення основних тенденцій диверсифікації в релігійному просторі України.

Проблемами дослідження релігійного простору, форм інституалізації релігійних громад в Україні займалися А.Колодний, Л.Филипович, О.Саган, В.Клімов, В.Єленський, М.Новиченко та ін.

Перш ніж аналізувати релігійну мережу України, зазначимо, що релігія і церква в українському суспільстві відіграють велику суспільно значущу роль. Вони є тим соціальним інтегратором, який дозволяє підтримувати суспільно-духовну стабільність. Тому достатньо високою залишається релігійність населення, хоча вона у більшості випадків позацерковна.

За показниками приналежності до релігійних віросповідань Україна залишається однією із найбільш релігійних країн в Європі. Церква, як соціальний інститут, користується найвищою довірою серед населення. Саме тому можна вести мову і про певну динаміку зростання інституційної мережі (за останні три роки вона перебуває в межах 2%), що засвідчує динамічний процес відтворення функціональної структури конфесій, необхідних для гідного вираження релігійних почуттів та забезпечення справжньої свободи совісті для громадян. Показником, який підтверджує конституційні гарантії населення країни на світоглядні переконання, є та статистика, яка дає уявлення про стан релігійно-інституційної мережі України, що на сьогодні найбільша на всьому пострадянському просторі. Якщо в межах культової та позакультової діяльності в радянські часи було зареєстровано 9 церков і релігійних течій, то нині їх більше 120. Якщо тоді було зареєстровано близько 4,5 тисяч організацій, то сьогодні – понад 36 тисяч³.

Як наслідок демократичних перетворень в Україні, сучасна релігійна ситуація відзначається високою динамікою та високим рівнем синкретизму й універсальності. Релігійність українського соціуму характеризує якісну та кількісну визначеність (ступінь, рівень, характер) засвоєння релігійних ідей, цінностей та регламентативів і їхній суттєвий вплив на поведінку та життєдіяльність віруючих. Саме про це свідчать результати Європейського соціологічного дослідження, за яким 74,7% українців відносять себе до певної релігії. За цим показником наша країна

входить до першої сімки із 23 досліджуваних країн (після Кіпру, Польщі, Португалії, Ірландії, Словаччини та Болгарії).

Характерно, як показали дослідження, найрелігійнішими вважаються бідні нації та країни, до яких належить й Україна. В українському соціумі за рівнем активності можна виокремити такі групи віруючих: глибоко набожні, віруючі за традицією, формальні (для іміджу), парафіяни, конфесійно невідзначені, випадкові, богошукачі, індиферентні вільнодумці, безбожники, атеїсти, переконані матеріалісти.

Опитування студентів ВНЗ щодо їхнього ставлення до релігії виявило стійку тенденцію до внутрішньої позаконфесійної релігійності, де 70% заявили про свою віру у Бога, хоча не належать до якоїсь конфесії.

Значний свій вплив релігія зберігає у Західному регіоні* (Волинська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька та Чернівецька області). За показниками 2009 р. тут знаходилося 34,5% релігійної мережі країни (частина населення складає 23,2%). Але зауважимо, що сьогодні центр релігійного життя зміщується із Західного регіону в Центральний⁴.

Частка громад у Центральному і Південному регіонах на цей період складає 35,4 та 14,6%, на Сході ж країни (Донецька, Луганська та Харківська області) їх лише 15,5%.

Щільність релігійних структур (кількість громад на 100 тис. жителів) відповідно складала 15,9 – у Західному, 9,8 – у Центральному, 8,6 – у Південно-Західному і 4,2 – у Східному регіонах⁵.

Згідно із статистикою, яку оприлюднило Міністерство культури України, на січень 2012 р. релігійна мережа була представлена 36500 релігійними організаціями (35113 релігійних громад – 120 напрямків), у тому числі 85 центрами та 290 управліннями, 30880 священнослужителями (88,2% забезпеченості громад), 471 монастирем (6769 ченців), 360 місіями, 80 братствами, 201 духовним закладом (1975 слухачів), 12899 недільними школами. Для богослужінь релігійні організації використовують 23495 культових і пристосованих під молитовні приміщень (67,1% забезпеченості). За останній рік мережа релігійних

* Визначення регіону подається за показниками, які використовуються в соціології при аналізі релігійної мережі.

організації зросла на 1,8%. Життя церкви сьогодні висвітлюють 390 друкованих ЗМІ⁶.

Якщо порівняти ці кількісні показники з 2002 р., то зміни тут разючі. Нагадаємо, що тоді було зафіксовано 28514 релігійних організацій (зростання за 10 років склало 7986 одиниць, чи 21,8%), 27439 релігійних громад (зростання 7574 одиниці, або 21,6%), понад 110 релігійних течій (зростання 10 течій або 9%). За відповідний період на 48 одиниць або на 28,9% зросла кількість духовних закладів, на 82 одиниці або на 26,6% кількість друкованих органів і на 4846 або на 15,7% кількість священнослужителів⁷.

Зауважимо, що в 2004 р., наприклад, було 27579 зареєстрованих і 1047 незареєстрованих релігійних громад⁸.

На 35 одиниць, або на 15% збільшилася порівняно з 2003 р. кількість культових споруд⁹. В 2004 р. релігійні організації уже мали в користуванні 19975 храмів¹⁰.

Аналіз релігійної мережі, географії поширення релігійних течій, кількісних показників релігійних громад свідчать про тенденцію вирівнювання чисельності громад у різних регіонах країни. Якщо, наприклад, у Західному діяло 11541 громада (34,9% від загальної кількості), то на січень 2012 р. – 11937 (або на 3,4% більше). Така інституційна мережа достатня для задоволення релігійних потреб віруючих. Другим за наповненістю релігійної мережі є Центральний регіон (Вінницька, Дніпропетровська, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська області та м. Київ), де кількість громад віруючих проти 12045 на початок 2009 р. зросла на 7,3% і становить 12928 парафій, що дорівнює 36,9% від загальної кількості громад країни.

Найменш чисельним є Південно-Східний регіон (Автономна республіка Крим, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська обл. та м. Севастополь), де на початок 2009 р. було 9497 громад (28,7% від загальної кількості), а вже в 2012 р. – 10148 (29%), зростання склало 651 одиницю¹¹.

Більшість релігійних організацій країни (понад 60%) належить до 4-ох потужних традиційних для України Церков: УПЦ МП, УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ. З поміж них домінує УПЦ МП, мережа якої складає 35,2% від загальної кількості та 67,5% від кількості православних громад. На другому місці за кількісними показниками знаходиться протестантизм – 27,2%.

Розподіл церковно-релігійних організацій за конфесійною ознакою говорить про збереження тенденції домінування в Україні православних конфесій, до складу яких входить 18279 парафій (52,2% від загальної кількості) проти 17071 (51,6%) на січень 2009 р. та 14705 релігійних організацій (51,5%) в 2002 р. Ці показники дозволяють вести мову про дві тенденції змін у православному середовищі. По-перше зменшення питомої ваги православного сегмента в загальній складовій; по-друге, це зниження приросту релігійних громад відносно загальнодержавного показника.

Зауважимо, що найчисельнішою серед православних церков є Українська Православна Церква (УПЦ), яка сьогодні має 12340 парафій. За останні три роки (2009-2011 рр.) кількість релігійних громад УПЦ збільшилася на 80 одиниць (6,9%), а в порівнянні з 2002 р. – на 2206 одиниць або на 17,9%). Сьогодні церква має 20 духовних навчальних закладів (збільшена за 10-ть років на 5 одиниць, або 25%); 110 періодичних видань (зменшення на 6 одиниць, або 5,2%); культові потреби віруючих задовольняє 9922 священнослужителя (зростання відносно 2002 р. складає 1639 осіб, або 16,5%), що лише на 80,4% задовольняє потреби церкви. УПЦ лише на 84,6% забезпечена культовими спорудами. Переважна більшість громад конфесії розміщені в Південно-Центральному регіоні; найбільше їх у Вінницькій (975) та Хмельницькій (929) областях¹².

Друге місце у православному середовищі після УПЦ за кількісними показниками займає Українська Православна Церква Київського Патріархату (УПЦ КП), приріст громад якої упродовж 2009-2011 рр. склав 384 одиниці, або 8,6%. При сьогоднішньому показнику 4482 громади зростання щодо 2002 р. складає 1366 одиниць, або 30,5%. Церква має 36 періодичних видань (зростання на 11 одиниць, або на 35,5%), 17 навчальних закладів (зростання на 1), 3088 священнослужителів, що забезпечує потреби церкви лише на 68,9%. Задоволеність Церкви культовими спорудами складає 64,5%. Найбільша кількість релігійних громад Київського Патріархату діє в Західному – 1902 (42,4%) та Північно-Центральному регіонах – 1817 громад (40,5%)¹³.

Українська Автокефальна Православна Церква (УАПЦ) сьогодні має 1208 громад (зростання у порівнянні з 2009 роком склало 24 одиниці, або 2%; відповідно 2002 р. – зро-

стання складає 125 одиниць, або 10,3%), 7 духовних навчальних заклади, 6 періодичних видань (зростання на 1). Церкву обслуговує 730 священнослужителів (зростання складає 52 особи, або 7,1%), що задовольняє потреби церкви на 60,4%. На 59,7% Церква забезпечена культовими спорудами. Найбільше парафій – 827 (68,5%) діє у західних областях України (на 2002 р. цей показник складав 68%).¹⁴

Широке розповсюдження отримала в усіх регіонах країни Українська Греко-Католицька церква (УГКЦ), яка сьогодні має 3700 релігійних громад. Якщо у порівнянні з 2002 р. її мережа зросла на 366 громад (9,9%), то відносно 2009 р. спостерігається падіння на 63 одиниці (1,7%). Громади обслуговує 2545 священнослужителів, що у порівнянні з 2009 р. більше на 198 осіб (7,8%), а відносно 2002 р. – на 545 осіб (21,4%). Забезпечення священнослужителями в церкві складає 68,8%; культовими спорудами – на 76,9%. Церква східного католицького обряду також має 16 духовних навчальних закладів (в 2009 р. було 15), 27 періодичних видань. Якщо у 2009 р. 95% її мережі було зосереджено в Галицьких та Закарпатських регіонах, то у 2009 р. було уже 93%, а сьогодні лише 92,4%. Найбільше громад УГКЦ у Львівській (1512), Тернопільській (780) та Івано-Франківській (660) областях¹⁵.

Усталеної форми набула в Україні структура Римо-Католицької Церкви (РКЦ), хоча динаміка її кількісного розвитку дещо сповільнилась. Нині РКЦ має у своєму складі 918 громад, що складає 2,6% від загальної кількості. Упродовж останніх трьох років кількість громад РКЦ збільшилася лише на 11 одиниць (1,2%), відносно ж 2002 р. на 71 громаду або на 7,7%. Релігійна мережа включає 8 духовних закладів, 15 періодичних видань як і в 2009 р., що на одне більше, ніж було в 2002 р.; 608 священнослужителів (забезпеченість складає 66,2%), що більше на 42 особи, ніж у 2009 р., або на 6,9% та на 131 особу (21,5%) порівняно з 2002 р. РКЦ забезпечена культовими спорудами на 90,4%. Переважна кількість із 497 громад (54%) зосереджена у Вінницькій (115), Житомирській (121), Львівській (133), Хмельницькій (128) областях. У регіональному розрізі найбільша кількість громад Церкви функціонує у Північно-Центральному регіоні – 421 (45,9%) проти 405 (44,1%) у Західному та 92 (10%) у Південно-Східному регіонах¹⁶.

В останні десятиліття спостерігається висока динаміка розвитку протестантських органі-

зацій, які за кількісними показниками – 10003 громади, що складає 28,7% всієї мережі, поступаються лише УПЦ. За три останніх роки цей деномінаційний простір зріс на 1531 громаду, або на 15,3%; відносно ж 2002 р. ця цифра склала 3177 громад (31,8%)¹⁷.

Найчисельнішою релігійною спільнотою у протестантському середовищі є Євангельські Християни Баптисти – 2892 громади (28,9% від загальної кількості протестантських громад). Найвпливовішим і найчисельнішим баптистським протестантським згуртуванням є Всеукраїнський Союз Об'єднань Євангельських Християн Баптистів (ВСО ЄХБ), який налічує 2574 релігійних громади (25,7% від загальної кількості протестантських громад). Структура ВСО ЄХБ порівняно з 2009 р. зросла на 24 громади (0,93%), відносно ж 2002 р. – на 274 громади, або на 10,6%. У структуру об'єднання входить 41 духовний заклад, 14 періодичних видань, громади обслуговує 3002 пастори, що складає 1,2 пастора на громаду. Деномінація лише на 68,9% забезпечена молитовними будинками¹⁸.

Другою за кількістю є спільнота п'ятидесятників, що нараховує 2771 одиницю (27,7% від загальної кількості протестантських громад), що на 205 (7,5%) більше, ніж було на початок 2009 р. Найбільшу їх кількість об'єднує Всеукраїнський Союз Церков Християн Віри Євангельської – П'ятидесятників (ВСЦ ХВСЦП). Упродовж 2009–2011 р. кількість громад деномінації збільшилася на 67 одиниць (2,5%). На сьогодні найбільша їхня кількість (51,4%) діє у Західному регіоні (Рівненській області – 259, Волинській – 192, Тернопільській – 103 громади). У Північно-Центральному та Південно-Східному регіонах функціонують відповідно 467 та 321 громади. До складу Союзу входять 1622 громади віруючих (16,2% від загальної кількості протестантської мережі), 17 духовних навчальних закладів, 24 періодичних видання. Обслуговує громади 2352 пастори, або 1,9 на громаду. Союз на 64,7% забезпечений культовими спорудами. Порівняно з 2002 р. кількість громад зросла на 287 одиниць, або на 17,7%¹⁹.

Висока динаміка розвитку спостерігається в Українській Унійній Конференції Церкви Адвентистів Сьомого Дня (АСД), яка сьогодні нараховує 1062 громади (10,6% від загальної кількості), що на 29 громад (2,7%) більше, ніж було у 2009 р. Порівняно з 2002 р. кількість громад у деномінації зросла на 148 одиниць (13,9%). Найбільша кількість

громад – 492 (44,9%) зосереджена у Північно-Центральному регіоні. У Західному та Південно-Східному регіонах кількість громад, за даними статистики, практично рівна і становить відповідно 307 та 306 одиниць. Упродовж 2011р. мережа громад АСД збільшилася (на 18 одиниць) лише у 4-х областях України (Львівській, Рівненській, Луганській, Чернігівській). Вірян в об'єднанні обслуговує 1180 священнослужителів, або 1,1 на громаду. Забезпеченість молитовними будинками тут складає лише 64,3%. Кадри готують 4 духовних заклади, церковне життя висвітлюють 10 періодичних видань²⁰.

На 10 одиниць (1,5%) порівняно з 2009 р. зменшилась кількість релігійних громад Свідків Єгови. Сьогодні організація нараховує 1096 громад (11% від загальної кількості), у минулому році було зареєстровано статут лише 1 громади (Сумська область). Деномінацію сьогодні обслуговує 1092 священнослужителя (99,6% забезпеченості)²¹.

Зберігає майже ті ж кількісні характеристики Закарпатська (Угорська) Реформатська Церква – 114 громад (у 2002 р. було 11, що більше на 3 громади, або на 2,6%), з яких 113 функціонує у Закарпатській області. Громади обслуговує 78 священнослужителів (68,4% забезпеченості). Реформатська Церква на 93% має задоволеність культовими²².

Малочисельними залишаються Українська Лютеранська Церква – 41 громада (зростання відносно 2002 р. склало 12 одиниць, або 29,2%), Пресвітеріанська Церква – 72 громади, що на 31 більше, ніж у 2002 р. (43%).

Німецька Евангелічно-Лютеранська Церква нараховує 41 громаду, що на 3 громади (6,8%) менше, ніж в 2002 р. У складі Вірменської Апостольської Церкви сьогодні нараховується 28 громад, що більше на 7 одиниць (25%), ніж було в 2002 р.²³.

Мають незначну кількість громад і суттєво не впливають на релігійну ситуацію в країні новітні релігійні течії. Церква Христа, наприклад, сьогодні має 115 громад, що більше на 20 одиниць (17,4%) відносно 2002 р.; 58 громад нараховує Новоапостольська Церква – це більше на 5 громад (8,6%), ніж було у 2002 р. На таку ж кількість зменшилося число громад Товариства Свідомості Кришни і складає 40 громад (у 2002 р. було 45, зменшення на 11,1%).

Значне збільшення – 14 громад, або 24,6% спостерігається в буддистській мережі (в 2002 р. було 43, сьогодні – 57). Є також збільшення на 11 одиниць у мережі РУНвіри (59

громад відносно 48 у 2002 р., або 18,6%); інші організації язичників нараховують 63 громади.

Не визначені у цьому році кількісні показники таких орієнталістських течій як Багаї та Сахаджа-Йога.

Найбільш чисельними у середовищі новітніх є релігійні організації харизматичних церков – 1377 (13,2 % від загальної кількості протестантських громад України, що на 105 більше, ніж було у 2009 р.). Нагадаємо, що у 2009 р. їх було 1049 (зростання склало 332 громади, або 24,1%). Найбільше харизматів – 683 (49,6% від їх загальної кількості) у Південно-Східному регіоні, зокрема у Донецькій області – 208 (15,1%); у Північно-Центральному – 554 (40,2%) та в Західному – 140 (10,2%)²⁴.

Значну частину мережі України – 1701 релігійний осередок репрезентують етноконфесійні утворення. Найбільшу частину з них складають прихильники ісламу, чисельність яких за останні три роки зросла на 72 одиниці. Загалом у мусульманському сегменті функціонує 1207 регіональних громад (3,4% від усієї мережі), які входять до 8 регіональних центрів та управлінь. Преважна більшість громад – 1151 (98,4%) діють у Південно-Східному регіоні, зокрема АР Крим – 998 (82,7%), у Північно-Центральному регіоні – 51 (4,1%), у Західному регіоні – 5 осередків. Зростання відносно 2002 р. склало 847 громад, або 70,1%. Громади мусульман нараховують 944 священнослужителя (45,9% забезпеченості), є 8 духовних навчальних закладів. Іслам має найнижчий показник задоволеності культовими спорудами – 26,7%²⁵.

Кількість юдейських громад порівняно з 2009 р. зросла на 14 одиниць (9%) і складає 279 громад. Відносно 2002 р. мережа юдаїзму зменшилася на 6 громад (2,1%). Найбільше громад цього напрямку діє у Північно-Центральному регіоні – 91 (4,1%), Західному регіоні – 5 осередків. Громади юдеїв сьогодні обслуговує 172 равини (61,6% забезпеченості), вони мають 7 духовних навчальних закладів, на 48,2% забезпечені культовими спорудами²⁶.

В Україні також функціонують поодинокі етноконфесійні громади чехів, готів, корейців, шведів, а в Автономній Республіці Крим – караїмів та кримчаків, в Херсонській і Запорізькій областях – менонітів.

Найбільша частина релігійних організацій нацменшин – 1038 (61%) зосереджена в АРК. У регіональному розрізі найбільшим при-

ростом релігійних громад національних меншин характеризується Південно-Східний регіон (77,3% від загальної мережі)²⁷.

Порівняльний аналіз розвитку релігійної мережі України дозволяє зробити такі **висновки**:

– В умовах подальшої демократизації суспільства будуть покращуватися як якісні, так і кількісні показники розвитку релігійного середовища.

– Збережеться тенденція монополії православ'я в структурі релігійної мережі країни.

– Достатньо динамічно буде розвиватися мережа протестантських деномінацій.

– Не отримає розвитку в українському регіональному просторі мережа новітніх релігій при збереженні високої динаміки в середовищі харизматичних церков.

– Проблемою для більшості релігійних співтовариств залишаються питання реституції та побудови культових споруд, репродукція кадрів священнослужителів.

REFERENCE:

¹ Mizhetnichni ta mizhkonfesiyni vidnosini v konteksti suchasnikh suspil'nikh transformatsiy. Materiali Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferentsiyi 29-30 kvitnya 2010 r., Chernivtsi, 2010, S. 127.

² Ibid, S. 128-129.

³ Informatsiyno-analitichni materiali do Kruglogo stolu na temu: "Derzhavno – konfesiyni vidnosini v Ukrayini, yikh osoblivosti i tendentsiyi rozvitku" 8 lyutogo 2011 r., Kiyiv, 2011, S. 3-10.

⁴ Religiyni organizatsiyi v Ukrayini stanom na 1 sichnya 2004 r., Lyudina i svit, 2004, T. 1, S. 126-129.

⁵ Informatsiyno-analitichni materiali do Kruglogo stolu na temu: "Derzhavno – konfesiyni vidnosini v Ukrayini, yikh osoblivosti i tendentsiyi rozvitku" 8 lyutogo 2011 r., Kiyiv, 2011, S. 28.

¹ Informatsiyniy zvit Ministerstva kul'turi za 2011 rik "Pro stan i tendentsiyi rozvitku religijnoyi situatsiyi ta derzhavno-konfesiynih vidnosin v Ukrayini [Elektronnij resurs] – available at: http://www.irs.in.ua/index.php?com_content&view=article&id=1034%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk.

⁶ Ibid, S. 3.

⁷ Religiyna merezha Ukrayini. Tablitsya zmin z danimi na 31 grudnya 2010 roku, Religiyna

panorama: informatsiyno-analitichniy zhurnal, T. 2, 2010.

⁸ Religiyni organizatsiyi v Ukrayini stanom na 1 sichnya 2004 r., Lyudina i svit, 2004, T. 1, S. 52-57.

⁹ Kul'tovi budivli, yaki znahodyat'sya u vlasnosti, abo koristuvanni religiynikh organizatsiy, Lyudina i svit, 2004, T. 2, S. 3.

¹⁰ Mizhetnichni ta mizhkonfesiyni vidnosini v konteksti suchasnikh suspil'nikh transformatsiy, Materiali Mizhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferentsiyi 29-30 kvitnya 2010 r., Chernivtsi, 2010, S. 18.

¹¹ Informatsiyno – analitichni materiali do Kruglogo stolu na temu: "Derzhavno – konfesiyni vidnosini v Ukrayini, yikh osoblivosti i tendentsiyi rozvitku" 8 lyutogo 2011 r., Kiyiv, 2011, S. 28-30.

¹² Ibid, S. 11-12.

¹³ Ibid, S. 12-13.

¹⁴ Ibid, S. 13-14.

¹⁵ Ibid, S. 15-16.

¹⁶ Ibid, S. 16.

¹⁷ Ibid, S. 17.

¹⁸ Ibid, S. 18-19.

¹⁹ Ibid, S. 19.

²⁰ Ibid, S. 19-20.

²¹ Ibid, S. 21-22.

²² Ibid, S. 25.

²³ Ibid, S. 24-25.

²⁴ Ibid, S. 22-23.

²⁵ Ibid, S. 26-27.

²⁶ Ibid, S. 25-26.

²⁷ Ibid, S. 25.

Potapova Lidia. THE RELIGIOUS AND CHURCH STRUCTURE OF UKRAINE: COMPARATIVE ANALYSIS

In the article it was examined the religious and church network of Ukraine in its institutional dimension, defined the keytrends in the religious space of the last ten years. It offered some predictions and recommendations on the further development of the religious environment.

Ukraine remains one of the most religious countries in Europe in terms of belonging to religious denominations. The church, as a social institution, enjoys the highest trust of the population. That is why we can talk about a growth dynamic of the institutional network (it is within 2% for the last three years). Confirming the dynamic process of reproduction denominations functional structure needed for a decent expression of religious feelings and

ensuring true freedom of conscience for citizens. There is an indicator of the confirming constitutional guarantees of the population on ideological beliefs and statistics which provide information about the state of religious-Ukraine institutions groups. It is currently the largest in the entire post-Soviet space.

As a result of democratic changes in Ukraine, the current religious situation is marking by high dynamics and a high level of syncretism and versatility. Religiosity Ukrainian society describes the qualitative and quantitative determination (degree level character) assimilation of religious ideas, values and creates their significant impact on the behavior and livelihoods of the people.

Keywords: *religious network, spiritual needs freedom of conscience, constitutional guarantees, the church, religious organizations, state – church relations, religious space.*

Received 28-09-2015

Advance Acces Publisher: November 2015